

Az Ige tükrében.

A kereszt békessége.

Lukács. 12. 49—53.

Mire ezek a sorok Hozzád jutnak, már jól bent leszünk a passzió idejében. Nap nap után ahogy múlik, mind közelebb lépünk a Golgothá-hoz, mindjobban sűrűsödnek körülöttünk a nagypéntek árnyai. Erőteljesebben, határozottabban, mint más-kor, érezzük, hogy a mi kicsiny életünk és a nagy világ kérdéseinek örök, végérvényes magyarázója a kereszt, amely mindig újat, mindig többet mond, valahányszor mértéke alá odaállunk. Bármennyiszer vezetett is el már alatta életútag, mindig van valami mondanivalója számodra, amivel új fényt vet az élet legnehezebb kérdéseire. Egy ilyen, a keresztből kiáradó fény-sugár választott igénk is. Tekintsünk világosságánál hivatásunkra.

Amit a karácsonyi angyalének zengett bele egykor a bethlehemi éjszakába, az az örök cél, melyet Isten az ember elé kitűzött. Az Isten dicsősége és az ember békessége egy cél két aspectusa. Jézus, aki ezért jött, hogy dicsőítse az Istent, a békesség fejedelme. Ezért a Jézus tanítványainak küldetése mindig az volt és mindig az marad, hogy a békesség evangéliumát hirdessék.

Következhetik-e ebből más mireánk, minthogy teljes erőnkkel álljunk azok mellé, akik ebben a nyugtalan világban békességet akarnak? Akik megundorodva a háboru szörnyüségaitől, félve az emberi lelkek mindegyre kirobbanó nyugtalanságaitól minden erejük megfeszítésével arra igyekeznek, hogy visszafojtsák, elcsendesítsék a mélyben forrongó erők vulkánikus háborgását. Hirdethetünk-e mi ma egyebet, minthogy: békesség, békesség a közel és távollevőknek?

Es mégis, mintha mást hirdetne a kereszt, mintha másként magyarázná igénk a kereszt titkát. Kétségkívül Jézus békességet akar hozni. De nem az ellentétek áthidalásával, elfedezésével, nem megalkuvással, egyezkedéssel. Ő az Isten dicsőségének, az Isten uralmának, az Isten királyságának békességét akarja.

Nem alkudozások, hanem győzedelmes harc útján. Az Isten uralmának örök és félelmetes ellensége a bűn. Jézus azáltal munkálja a békességet, hogy adja e világnak a bűn elleni harc diadalmas fegyverét, a keresztet. Jézus azáltal hozza a békességet, hogy leleplezi a lappangó bűnt, mely mint egy titkos betegség emészti a világot; a meghasonlás, a harc tüzét dobja a világba, amelyben jó és rossz, isteni és ördögi hazug, megalkuvó békességben van egymás mellett. Az Ő keresztje az a megrázó bizonyosság, mely minden lélek előtt nyilvánvalóvá teszi: nincs szövetsége az igazságnak a hamissággal, nincs közössége a világosságnak a sötétséggel és egyezsége Krisztusnak a Béliállal. Kiméletlen, megdöbbentő harcot hirdet a kereszt, de joga van ehhez Annak, aki mindennél többet, az életét adta oda áldozatul a győzelemért.

Mindnyájunk előtt világos, hogy azok az itt is, ott is felángoló harcok, amelyek nyugtalanítják ma a világot, megháborítják a külső békességet, csak megnyilvánulásai a lelkek forrongásának. És tudjuk mindnyájan, hogy az a békesség, amely e harcokat a fegyver erejével, vagy a diplomácia ügyeskedésével megszünteti, nem békesség, nem az igazi békesség mindaddig, amíg a lelkek nyughatatlanok. Lássuk meg, hogy mindaddig nem lesz béke, nem lehet béke, amíg gyökerében nem gyógyítjuk meg az emberi lelket. Ha a Jézus keresztjének világossága mellett nézünk e világra, ennek nagy és kicsiny eseményeire, ezek mögül mindenünnen reánk vigyorog a fővezér: a bűn, ez a világ hatalom. A Jézus keresztje arra tanít, nincs addig békesség, amíg meg nem harcolunk a bűnnel. Az otthonunkban épen úgy, mint a társadalomban, a szívében épen úgy, mint a nagy világban.

A kereszt békességet hirdet ennek a világnak, de nem úgy, amint van ez a világ, hanem egy megtisztult, megszentelődött, az Isten által legyőzött világnak.

Ezért a kereszt, a békességnek a jele, ma a harcnak a fegyvere. Örök tiltakozás minden tunya, könnyelmű, halálba-vivő megalkuvás ellen. A kereszt csak egy békességet ismer: az Isten győzelmének békességét.

Mi csak úgy lehetünk ebben a harcban alkalmas fegyverek, ha előbb átmentünk azon a tűzkeresztségen, melynek nyomán csak az marad meg, az lesz egyeduralkodó bennünk, ami Istentől van.

G. L.

Élet és munka.

Egy önvallomás.

„ . . . Mindent elvesztettem, elvesztettem magamat is, mégis Óh Uram, te megtartottad bennem életem törekvéseit és fájdalmam céljait nem romboltad össze szemeim előtt, mint sok ezer ember céljait, akik elhibázták életüket, a saját maguk és az én szemeim láttára meg-emmisítetted. Életem munkáját megtartottad ez összeomlás közepette is s visszahozhatatlanul elmuló koromban még egy alkonyipirt mutattál nekem, melynek kedves látványa fölér életem szenvedéseivel. Uram, nem vagyok méltó arra az irgalmasságra és hűségre, melyet irántam tanúsítottál. Te, egyedül Te kegyelmeztél az eláposult lénynek s Te nem törted el a repedezett nádszálad ; Te nem oltottad ki a pislogó gyertyabelet s nem fordítottad el arcodat halálom órájáig attól az áldozattól, melyet én gyermekkorom óta az elhagyottaknak teljesíteni akartam, de amire képes nem voltam !

Pestalozzi : Hogyan tanítja Getrud gyermekeit c. művéből. Husz év múlva a következő jegyzetet teszi hozzá :

És ha mindez megtörtént volna is, ha valóban megsemmisültem volna és nemcsak a kétségbeesés szélére jutottam volna is, . . . bizonyoságot tehetek most felőle, hogy ma is, mint akkor, nyomoruságomért csak magamat vádoltam volna, s kimélettel, megbocsátással, hálát adva és szeretve mentem volna síromba alá.

*

Miatyánk.

10 meditáció. Irta: Szabó Imre ref. lelkipásztor.
Budapest. 1926. A szerző kiadása.

Minden vallásnak éltető lelke az imádság. A lelkipásztor-
nak különös gondja legyen arra, hogy gyülekezete imádságos,
az imádsággal élni akaró és tudó gyülekezet legyen. Igehirde-
tésében is mindig vissza-vissza kell térnie az imádság kérdésére.
Mivel minden az imádságról szóló elmélkedésnél és bölcsel-
kedésnél többet ér a példa, felmutatása annak: milyen az Isten
előtt kedves és így meghallgatásra találó imádság, egészen
természetesen merül fel annak szüksége, hogy az imádságot,
a Miatyánkot újból és újból odaállítsuk a gyülekezet elé. Ezért
mindig számot tarthat érdeklődésünkre minden kísérlet, amely
az Úr imádságát akarja közelebb vinni a lelkekhez, amely azt
akarja, hogy ez az örök imádság a folytonos használat közben
meg ne kopjék, el ne színtelenedjék, ki ne üresedjék.

Hálásak vagyunk Szabó Imrének is a könyvecskéjéért,
amelyben végig halad a Miatyánkon a megszólítástól az amenig.
Mély hittel, komoly készütséggel igyekszik feltárni azokat a
kincseket, melyek a Miatyánk egyszerű, a megszokottság foly-
tán szinte szürke szavaiba bele vannak rejtve. A Miatyánk
kulcsaként a Jézus életét tárja elénk és rámutatva arra, hogy
ez az imádság nem egyéb, mint Jézus életének összefoglalása,
az egészet átfogó célul azt tűzi ki, hogy „értsük meg úgy és
imádkozzuk a Miatyánkot úgy, hogy a mi életünk is illusztrál-
hassa az egyes kéréseket, mint az Úr Jézus élete.” Mindenik
meditáción meglátszik, hogy az a lélek, melyből született, bele-
nézett Krisztuson át az Isten, az ember és a világ mélységeibe.
Jól esik megérezni meditációin Kálvin szellemének érintését,
néha kicsendülni hangját. Elhalványodott, sőt kiveszni indulo,
kálvinista konfesszionálista tudatunk ébredésének, megerősödé-
sének biztatása ez a mi számunkra. A Kálvin szemével Krisz-
tuson keresztül nézni a Miatyánkra, ez e kötet minden darab-
jának jellemzője.

Szükségesnek láttuk e futólagos ismertetést, bár ez alkalommal azt a speciális, konkrét célt akarjuk tüzetesebben szemügyre venni, melyet Sz. I. e meditációk által tűzött maga és gyülekezete elé.

Ez a cél az volt, hogy a hallgatókat a gyülekezeti közös imádkozásban való öntudatos, tevékeny részvételre indítsa. Külföldi példák után 1926. október 24-től 30-ig a hét minden estjén s a rákövetkező három hét rendes szerda esti áhitatain gyülekezetében, a budapesti fasori gyülekezetben a közös imádkozásnak egy új módját elevenítette fel, amely abban áll, „hogy a lelkipásztor nem egyszerre mondja el az imádságot, hanem megnevezi az imádság tárgyait, utána egy kis szünetet tart s a beállott csendben a résztvevők maguk tárják fel szívüket az Örökkévaló előtt s magukban imádkoznak. A vezetés által biztosítva van az imádkozó gyülekezet gondolat- és érzület-egysége, bevonul imádságainkba a csend s a tárgy megnevezése által a magunk lelke is tevékeny részvételre van felindítva.” Könyvecskéjében minden meditáció után közli a közös imádságnak az napon felvett tárgyait is.

Szomorú tapasztalat, hogy gyülekezeteinkben a közös imádság elerőtlenedett, emiatt a gyülekezeti istentisztelet elveszítette vonzó erejét. Különösen a hétköznapi istentiszteletek néptelenedtek el, mert a hívek „otthon jobban tudnak imádkozni.”

E bajnak okát szokták a hívekben is keresni, akik közönyöskké, hitlenekké váltak, nem tudnak, nem szoktak imádkozni, de mind fokozottabb mértékben kezdik keresni — nemcsak a lekipásztorok, de a laikusok is — a mi istentiszteletünk hiányosságaiban és hibáiban, Ez a kritika egyformán kiterjed istentiszteletünk tartalmi és formai részére. Az igehirdetés nem alkalmas — mondják — arra, hogy az imádkozás alapfeltételét megadja, mert nem képes az Isten jelenlétét megéreztetni a gyülekezettel. A liturgikus imádságok sem alkalmasak arra, hogy a gyülekezet közös imái legyenek, mert nem képesek a gyülekezet lelkét feltárni és Isten elé vinni. Mások formáját, berendezettségét tekintve tartják istentiszteletünket alkalmatlannak a közös, tevékeny imádság ápolására, mert a hívek benne teljes passzivitásra vannak kárhóztatva, nincs hely és mód arra, hogy a maguk imáit elmondhassák. „A léleknek pauzára és csendre van szüksége imádkozás közben,” ezt pedig a mi gyülekezeti istentiszteletünkben meg nem találja.

Szabó Imre ezen a bajon akart segíteni a fent — saját szavaival — elmondott módon. Érdekes és első pillanatra tetszetős kísérlet. Úgy látszik, magának a gyülekezetnek is kedvére való volt, mert akadtak többen, akik a maguk és még sokak nevében azt kérték, hogy ezek az istentiszteletek állandósítsanak.

Nem tudunk róla, hogy e kérés honoráltatott volna. Amiből arra következtethetünk, hogy maga a szerző is tudja, hogy a gyülekezeti imádságnak ezzel az új formájával esinján kell bánni. Nehezen képzelhető el, hogy valaki, aki nem szokott imádkozni, vagy akár egy rendszeresen imádkozó is, felszólításra — és pedig rövid időközökben megisméltendő felszólításokra — imádkozzék. Ezek a megisméltendő felszólítások a lélek pazáját és csendjét épen úgy, sőt talán még nagyobb mértékben zavarják, mint a régi formájú, a liturgus által előmondott gyülekezeti imádságok. Amelyik liturgusnak az imádságában a gyülekezet nem tud résztvenni, akár azért, mert igehirdetésével nem tudta a lelkeket előkészíteni, akár azért, mert imádsága tartalmánál, vagy formájánál fogva idegen a gyülekezet számára, az imádkozás ez új formájának bevezetésével még kevesebbre megy. Hiszen ez csupán a formának, a szavaknak, amelyekbe a már adott tartalmat öltöztetheti, a megválasztását bizza a gyülekezetre. És az sem bizonyos, hogy a gyülekezet tevékeny részvétele e mód által biztosított. Célravezetőbb az Istennel való magános társalgásra alkalmat és módot azáltal nyújtani, hogy az istentisztelet végén egy pár percnyi csendet adunk a lelkeknek, melyben kiki elmondhatja a maga titkos könyörgését. — Ennyit elvi szempontból.

Ami pedig az előttünk levő füzetben adott konkrét példákat illeti, igen soknak találjuk, hogy egy rövid, 10—15 perces idő alatt, 10—16, néha egymástól nagy távolságra eső és a megelőző igehirdetés által kellőképen elő nem készített tárgyat dob az imádkozó gyülekezet elé; hogy a közös imádság tárgyai közé olyanokat is felvesz, amelyek a közölt formában vagy nem alkalmasok arra, hogy valaki hirtelenében imádságába belefoglalja, vagy egyáltalában nem lehetnek tárgyai az imádságnak, mint pld.: „Ismételjük naponként ezt a megerősítő igét: „minden bűnünkért tökéletesen eleget tett“. (50. l.) „Imádjuk Őt lényének kibeszélhetetlen titkában, a Szent Háromságban, mint Atyát, Fiút és Szent Lelket“. (57. l.) „Háláljuk meg, aki

velünk jót tett, akik nemzetünkkel jót tettek nyomorúságunkban“. (42. l.) Nem tartvzhatnak az imádság tárgyai közé „a magunkba mélyedés“, valamint igéknek, vagy hitvallásoknak „lelkünkben való ismételtetése“. Ezek épen úgy, mint az imádat — amelynek templomi imáinkban való elhalványodása miatt az Előszóban panaszkodik is — az imádságra való előkészülethez, vagy az imádság előfeltételeihez tartoznak. Az a feltűnő körülmény, hogy a közös imádság tárgyai között minden napon az első a magunkba mélyedésre, a második pedig legtöbb esetben az imádatra hív fel, arra készítetne, hogy a kontempláció, az imádat és az imádság egymáshoz való viszonyának elvi tisztázása után megpróbáljuk röviden meghatározni a kálvinista gyülekezeti imádság jellemét, ha nem gondolnánk arra, hogy jórészt fogalmazási hibákkal állunk szemben.

Szabó Imre e füzet kibocsátásával egy nagyon elhanyagolt, égető kérdésre, a gyülekezeti imádság kérdésére irányítja a figyelmet. Fontos, nagyon fontos kérdés ez. Szükséges vele többet és komolyabban foglalkozni, mint eddig tettük. Annak, hogy istentiszteletünk elveszítette vonzóerejét, igehirdetésünk hatékonyságát, okát abban is kell keresnünk, hogy gyülekezeteink megszűntek imádkozóségek lenni. Hogy ennek a szomorú állapotnak az odiuma mennyiben terheli a vallásos nevelésünket és mennyiben azt a nemtörődömséget, amellyel a liturgikus imádságokat kezeltük, olyan kérdés, mely fölött gondolkodni, amelyet tisztázni kell. Meg vagyunk győződve, hogy a külső formáknak, a liturgiai rendnek a megváltoztatása új imádkozási módoknak a bevezetése csak abban az esetben hozzák meg a kívánt gyógyulást, ha gyülekezeti imádságainkból az imádságnak lelke árad ki a gyülekezetre. Ha úgy imádkozunk, hogy a gyülekezet velünk tudjon imádkozni és így a liturgikus imádság ne a pap, hanem a gyülekezet imádsága legyen.

Amelyik lelkipásztor segíteni akar ezen — a legtöbb gyülekezetben meglevő — bajon, annak csak azt ajánlhatjuk, hogy miként Szabó Imre tette, a Miatyánkot igyekezzék leelőbb a gyülekezet igazi imádságává tenni, a közös imádság új formájának mellőzésével.

Gönczy Lajos.

Isten és a lélek.

(Előadás vázlatla nőegyleti összejövetelen.)

A mi korunk utóbbi éveiben nagy értékeltolódásoknak lehettünk tanui, úgy anyagiak, mint szellemiek terén is. Az emberiség történetében azonban állandóan megfigyelhető egy nagy tényezőnek az élettől elválaszthatatlan jelenléte, melynek a gyakorlati életben érvényesülő ereje és megnyilvánulásai ugyan időnkint különböznek, de ő maga szükségszerűleg megmarad: ez a vallás. A vallás sajátossága, hogy csak akkor válik valakire nézve igazi értékké, amikor egész határozottan *személyes* viszonylatot kelt az egyén és Isten között. A vallás, amikor egyfelől figyelmünket az élő Istenre irányítja, másfelől lehetővé teszi, hogy saját magunkat egy új látószögből nézve vizsgáljuk és ismerjük meg, úgy ahogy minket Isten lát és ismer. Ugy vélem minél inkább foglalkozunk vele, annál világosabb lesz előttünk, hogy Istennek megvannak a maga bölcs és a világmindenséget és örökkévalóságot átfogó tervei, melyeket Ő maga hajt végre és vált valóra. Ennek az igazságnak lelkünk mélyén és személyes meggyőződésünk alapján való felismerése két nagy eredményt mutat fel:

Az *egyik az Isten előtti alázatosság*, melynek megvilágítására idézem a 127. zsoltár 1. versét: „Ha az Ur nem építi házat, hiába dolgoznak azon annak építői.” Vagyis sokkal nagyobb dolog az Isten országának ügye, minthogy azt emberi képességekkel meg lehetne oldani, legyenek bár azok a képességek a legkiválóbbak is. Egyszerűs mind ugyanez a körülmény rávilágít arra, hogy az Isten dolgainak megvalósítására magunkban véve egyformán alkalmatlanok vagyunk, legyen bár valaki nagy tudós, vagy egyszerű halász, mint az Ur Jézus első tanítványai. Személyes érdemünk tehát ezen a téren nincs, itt csak egyetlen egy tényezőre van mindnyájunknak szükségünk: de az elégséges is: ez t. i. az *Isten kegyelme*. Enélkül semmi, ezzel minden lehetséges!

A másik eredmény egy *határtalan öröm és vigasztalás*. Minthogy nem rajtunk embereken fordul meg az

Isten országának ügye, hanem az egy igaz, örök, hatalmas, mindenható tökéletes Isten maga viszi azt az Ő bölcs — már a világ teremtése előtt kigondolt — terve szerint diadalra, így végeredményében a siker, a győzelem, a beteljesülés feltétlenül biztosítva van, az Ő országáért aggodalmaskodnunk felesleges, a kérdés csak az lehet, hogy épen én, hogy mi személyesen egyenkint tagjai leszünk-e annak. Csak ezen a ponton van helye a lehetőségnek, az esélyességnek. Az Ur Jézus megkezdett munkája minden kétséget kizáró bizonyossággal halad a beteljesülés felé, még akkor is, ha mi ellene szegülünk. Isten még a kövekből is fiakat támaszt magának! Isten nálam nélkül is diadalra viszi az ő országa ügyét, de én az Ő kegyelme és Szentleike nélkül soha sem állhatok az Ő országa szolgálatában.

„Senki sem vethet más fundamentumot azonkiyül, amely vettetett, mely „Jézus Krisztus“ I. Kor. 3: 11. Ő a szegeletkő, „aki Benne hisz nem fut“ mondja Ezsaiás 28: 16, s tudjuk azt is, aki vele ellenkezésbe jön, összezúzza magát, elvérzik. Nála nélkül maradandó örök értékeket termelni nem lehet „mindenek Ő általa, Ő reá nézve teremtettek és Ő előbb volt mindennél és minden Ő benne áll fenn.“ Kor. 1. 16—17.

Akinek lelkében ez az igazság élő hatalommá vált, az mindent aszerint értekel, hogy mi egyezik, vagy mi ellenkezik az Isten akaratával, mert látja, hogy arra vagyunk hivatva, hogy a mi erőtelenségünkön keresztül nyilvánuljon meg az Isten ereje.

Az emberhez méltó feladat és életcél tehát hitünk szerint az Isten akaratának megismerése és megcselekvése. A mi kiváltságunk, hogy igazi örökértékeket kereshetünk magunknak. S mihelyt valaminek a tényleges értékét felismerjük, emberi mivoltunknál fogva azonnal készséggel beváltjuk azt, eddigi silányabb értékeink ellenében. De amivel nem foglalkozunk elég behatóan, rendszeresen, annak értékét sem ismerhetjük meg. Száz meg száz példát lehetne a gyakorlati életből felhozni, amelyek bizonyítják, hogy éveken keresztül nemtörődomséggel haladtunk el dolgok mellett, amelyeknek csodálatosképen részletekbe menő sajátosságaik kötik most le figyelmünket, mióta számolunk velük, megvizsgáljuk őket, foglalkozunk velük.

A lelki élet terén ilyen az a tény is, hogy Isten mindnyájunkkal akar valamit. Még emellett a tény mellett is el lehet menni egy ideig érdeklődés nélkül. De aki azt a dolog jelentőségéhez illő figyelemmel vizsgálja meg, annak nemtörődomségét a lelkiélet tavasza váltja fel, s a hit rügyfakadása magában rejti a gyümölcsstermés minden drága és boldogító reménységét.

Ezért egy olyan bibliai részt szeretnék röviden megbeszélni, amelyiknek alapján kivétel nélkül mindenki tehet személyes megfigyeléseket önmagában, s egyúttal szivemből kívánom, hogy közülünk mindenki vonatkoztassa ténylegesen magára a felolvasandó igéket, hogy ne csak egy beszéddel több hallásuk itt, ne csak egy órával kevesebb legyen életünkben hátra, hanem Istennek Lelke munkálkodjék bennünk. *Kolossébeliekhez írott levél 3, 17 és 23 verse.*

Mindenekelőtt a cselekedet két fajtáját látjuk itt: a szóval és tettel való cselekedetet. Az evangéliumi munka szolgálatában gyakran találkoztam azzal a nehézséggel, hogy amikor a magam részéről a saját bűneim sokasága miatt a megtérés szükségességét egész természetesnek találtam, ugyanakkor némelyek azt hozták fel, hogy nekik nincsenek is vétkeik, mert ők semmi olyat nem tettek, ami kárhozatra vinné őket. De bizonyára csak az alapos és őszinte önvizsgálat hiánya az oka, az ilyen nézeteknek, mert Isten előtt nincs egy igaz sem, egy síncs, aki megállhatna az Ő ítélőszéke előtt.

Ugy találom, hogy a kimondott szó horderejét sokszor lebecsülik, pedig az hat és visszahatást vált ki, véleményeket irányít, elhatározásokat eredményez és ami a legfontosabb ISTEN ELŐTT FELEDESBE NEM MEGY. Komoly önvizsgálat után, biztosan sok esetben pironkodva kellene beismernünk, — amit másoknál oly hamar észreveszünk — hogy míg szemben nyájas, barátságos, elismerő, dicsérő szavakkal szoltunk egymáshoz, addig egymás háta megelt, ha nem is mindig rosszindulatból, de sokszor mégis szeretellenségből olyan szavakat mondtunk, amiket szemben nem szívesen ismételnénk meg. Pedig Isten előtt minden titkos szó nyilvánvaló.

Isten jelenlétében hangzanak el a kétértelmű beszédek, lelket megmételvező komisz viccek, amiket édesanyánk, menyasszonyunk, vagy gyermekeink előtt — akiket sokrabecsülünk, és akiknek a rólunk táplált jóvéleményére súlyt helyezünk — nem mondanánk el. Hát a mindenütt jelenvaló Istent nem becsüljük-e? Nincsen az ő jelenlétének olyan megszentelő hatása reánk nézve, hogy már csirájukban elfojtaná azokat a szavakat, amelyekért pironkodnunk kell? Miért van ez sok esetben így? Nyilvánvaló, hogy a hiba nem Istenben, hanem bennünk van. Ez a hibánk pedig, hogy: „hallván nem hallunk és látván nem látunk” és ami a legrosszabb benne, mi mégis elhiteljük magunkkal, hogy hallunk és látunk, bölcsek és jók vagyunk. Ez a hibánk kiküszöbölhető, ha az Ige intő, figyelmeztető, javunkat szolgáló szavát megszívleljük: „MINDENT AZ UR JEZUS NEVÉBEN SZÓLJATOK!” Ez az intelem nem szorítkozik pl. az Istentiszteletre, a szertartási szavakra, hanem belenyúl a mindennapi gyakorlati életünkbe. Jézus nem elégszik meg azzal, hogy mi pl. csak az Istentiszteletek alatt — mondjuk vasárnaponkint egy-egy óráig — legyünk az Ő vigasz-

taló Szentlelke jelenlétének tudatában, Ő nemcsak ezalatt az elenyésző rövid idő alatt akar velünk lenni, az Ő áldása bőségesebb, Ő kísér, követ, szól hozzánk, velünk van igérete szerint „mindennap, mind a világnak végezetéig”. — Nem savanyú ábrázat, kegyes szavak gépies használata kell ehhez, amiképen Jézus maga is rámutat milyen másképp érti Ő azt pl. a Máté 7, 21—23 verseiben: „Nem minden aki ezt mondja nekem Uram, Uram, megyen be a mennyeknek országába, hanem aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát. Sokan mondják majd nekem ama napon: Uram, nem a Te nevedben prófétáltunk-é, és nem a Te nevedben üztünk-e ördögöket, és nem cselekedtünk-e sok hatalmas dolgot a Te nevedben? És akkor vallást teszek majd nekik: Sohasesm ismertelek titeket, távozzatok tőlem ti gonosztevők!”

Milyen végzetesen súlyos csalódás az ilyen elutasítás, milyen késői meglátása a most már megmásíthatatlan valóságnak!

Nekünk, hogy az Ő nevében szólhassunk, találkoznunk kell Vele személyesen, hogy Ő vezessen el minket az igazságra, a szavaink és tetteinkért való felelősség vállalására a Bibliának naponkinti, rendszeres, imádkozó lélekkel való olvasása, lélekben és igazságban való imádkozás által Melléje kell csatlakoznunk, mint bizalmasai, megbízható tanítványai, akikre minden körülmények között számíthat, s akiknek Ő cserében a legjobb barátja lesz. Őt urunkká és örökkévaló királyunkká kell elfogadnunk, hogy megbízásait meghalljuk, átvegyük, elintézzük és azután boldogan adhatunk halált Istennek, hogy tényleges munkatársaivá fogadott minket. — A megtérés által lesz lelkünk alkalmassá az Ur Jézus Szentlelkének befogadására s minél érzékenyebb lelkünk az Ő szava iránt annál inkább felismerjük a saját bűneinket, melyeknek hatalma megszűnik felettünk, mert a mi Urunk érettünk és helyettünk, bűneink minden büntetését elszenvedte s minket a hit által a lelki halálból átvezetett a hitéletre, s így bennünk, velünk és általunk hajtja végre felséges terveit. És mi most már önként, lélekből szólunk s cselekszünk mindent „*mint az Urnak és nem az embereknek.*”

Tetteinket vizsgálgatva el ne feledjük, hogy Jézus tanítása és példaadása szerint Isten előtt nem az döntő jelentőségű: ki mennyit cselekszik, imádkozik, adakozik, hanem hogy miképen, milyen indítás alapján. Nem a mennyiség, hanem a minőség, nem az anyag, a test, hanem a lélek a fontos. Ha talán valaki azért vett részt az árvák és szegények segítségében, a szeretetmunkában, vagy éppen az Istentiszteleten, mert társadalmi állásánál fogva az emberek elvárják tőle, vagy mert az egyház minduntalan arra ösztökölte, lássa meg, hogy szívében Isten helyét a hiúság, vagy személyes tekintélyének szeretete foglalta el. Milyen egész más magatartást vár tőlünk az Ur Jézus: Máté 10, 40: „Aki inni ad csak egy pohár vizet is egynek e kicsinyek közül *mert tanítvány* ez, el nem veszítheti jutalmát.” Vagy Máté 25, 34—36: „Jertek én Atyámnak áldottai örököljétek ez

országot, mert éheztem és ennem adtatok, szomjuhoztam és innom adtatok, jövevény voltam és befogadtatok, beteg voltam és meglátogattatok, fogoly voltam és eljöttetek hozzám. Bizony mondom néktek amennyiben megcselekedtétetek eggyel az én legkisebb atyámfiai közül, velem cselekedtétetek meg." Milyen gazdag ajándék és jutalom ez az elismerés az Ő részéről.

Keresztyén hitéletünk igazi értéke azon fordul meg, nyenyiben nyerne alkalmazást gyakorlati életünkben, azok az igazságok, amelyeket emelkedett pillanatokban mint lelki életünk tényleges hatóerőit ismertünk fel. Tegye fel a kérdést mindenki magának: Tudatában vagyok-e, hogy én a végéremehetetlen szeretetű, minden szolgálatot önként elvállaló Jézus megbízásából, az Ő nevében, az Ő szeretetével és szolgálatkészségével *végezhetek mindent* életemben? Milyen felbecsülhetetlen ajándéka ez Istennek! De komoly dolog, hogy elfogadom-e Istennek ezt az ajándékát, mert következményei is az örökkévalóságba nyúlnak, Ő előtte egykor mindenről számadást kell adnom, amikor szavaim és tetteim lesznek a tanuim. s ez a számadás összehasonlíthatatlanul fontosabb, mint az emberek, a világ véleménye!

Igy olyan felelősséggel nézek a feladatok elé, hogy csak a Szentlélek segítségével biztosíthatok magamnak kellő felkészülést, imádságos, alázatos, örvendező szívet.

Azért jöttünk e ma is ide, mert Jézus volt? Hozzá akarunk-e közelebb jutni? Mondott e valamit nekünk személyesen? Ő kopogtat szívünk ajtaján, végtelen türelemmel, szeretettel. Haljuk-e szavát? Ha igen, nem jöttünk ide hiába. Ha nem, akkor még nagyobb szükség volt erre az alkalomra is, amelyből megláthatjuk: még tart a kegyelem ideje!

Sok különböző nemzethez és felekezethez tartozó, különböző társadalmi osztályból való egyént ismerhettem meg, akik Isten kegyelmét megragadták s *szívüket* adták oda Jézusnak alázattal, engedelmességgel, de egyetlen-egyet sem ismerek, aki — megtérését komolyan véve — bánkódott volna felette, vagy boldogtalanak érezte volna magát miatta. Az igazi túláradó öröm — amit senki el nem vehet tőlünk —, a szívbeli békesség a megtért, újjá- született lelkek Istentől nyert drága ajándékai, csak meg kell próbálni! Ez Isten akarata s legyen a mi legfőbb vágyunk is! Lássuk meg hogy az előítélet, elfogultság és minden muló világi akadály el kell törpüljön a sziveinkbe bevonulni akaró Krisztus előtt, ismerjük fel egymásban egy ugyanazon mennyei Atyának gyermekeit, nyujtsunk egymásnak testvéri kezet a gyülekezeti munkában is minden időben.

Igy én is készséggel állok bárkinek rendelkezésére most azonnal is egyes kérdések személyes megbeszélésére, vagy örömet vála zolok írásbeli megkeresésekre is.

Az Isten szent nevére szálljon dicséret és hálaadás az Ő hozzánkvaló nagy kegyelméért!

Szász János.

Cselédek és iparos-kereskedőtanulók gondozása.*

Ez a kérdés egyike egyházunk élete legfontosabb kérdéseinek és megoldásában való késedelmeskedésünk minden nappal súlyosabb próbák elé állítja egyházközségeinket. Városaink állandó növekedése, a magyar ifjúságnak a tudományos pályák megnehezítése folytán az ipari és kereskedői pályákra való kényszerű, de egyuttal örvendetes irányulása, egyházunk fenntartói elemében, a köztisztviselői osztály mellett, sőt sok helyen ezen osztály helyett az iparos- és kereskedő-osztályok térfoglalása, szükségessé teszik, hogy az egyház ezzel a kérdéssel behatóan foglalkozzék, különösen nagyobbe városokban, ahol a lakosság folytonos számbeli növekedése ugvis az egyház vezetői részéről állandó ellenőrzést és vigyázatot igényel, hogy lehetőleg senki ki ne maradjon az egyház hatásai alól.

Hogy azonban a cselédek és iparos- és kereskedőtanulók gondozása kérdését megoldhassuk, tisztában kell lennünk avval, hogy az egyháznak egészen új munkamódszerre van szüksége s a régi módszerek erre alkalmatlanoknak bizonyulnak. Sokkal nagyobb könnyedség, eleve nebb mozgás, határozottabb és öntudatosabb állásfoglalás szükséges, ezenkívül az, hogy eszközökben és lehetőségekben az egyház merítsen ki mindent, ami csak rendelkezésére áll. Ma nem lehet az embereket helybe várni, nem lehet megelégedni azzal, hogy aki eljön a templomba, azzal elvégeztük a dolgunkat s egyszerűen mondani a szónoki frázisokat a katedrából, mert egy egész tömege az embereknek nem jut, vagy valami ok miatt nem jön a templomba s az ezek iránti felelősséget nem lehet levetni a vállainkról avval, hogy mi egy helyen bizonyos időkben készen állottunk az izenet átadására. Ezek züllenek és pusztulnak el, akik távol vannak a templomtól, akiket fel kell keresni és akikhez személyesen kell elvinni az evangéliumot. A mi egyházunk a maga régi-módi, — világon egyedülállóan régimódi mozdulatlanságával — naponta gyűjti a fejére az eleven szentet azokért a lelkekért, akik átmennek az életen anélkül, hogy találkozhatnának Krisztussal, míg mi a szószékeken rezgetjük a hangunkat és ejtjük a jelenlevőket szónoklatunk varázsával kegyes bámulatba. Ez a legbiztosabb útja annak, hogy elidegenítsük a hívőket az Igétől, hogy elszűkítsük a gyülekezetünket és az Isten országa ügyét elhomályosítsuk azok lelkében, akik majd egyházunk vezetői lesznek. Különösen, ha evvel együtt jár, hogy a már megnyílt alkalmakat is elhanyagoljuk, a vallástanítást a legfontosabb helyeken rábizzuk olyanokra, akik nem rendelkeznek a kellő gyakorlattal, magunk meg társadalmi és egyéb babérok után járunk, így elvetve a lehetőséget is, hogy egyházunk

*Egyik egyházmegye véleményes javaslatot kérő határozatára azon em.-nek ajánlva.

jövendő vezetőit bár gyermekkorukban megismerjük az egy, rövid ideig tartó és személyes hatások adására a nagy tömegek miatt alkalmakat nem nyújtó u. n. konfirmációi előkészítésen kívül.

Nem lehet mondani, hogy a cselédek és tanulók gondozásának kérdésével ne foglalkozott volna egyházunk s különösen városi gyülekezeteink, de minden kísérlet eddig csődöt vallott. Ennek a csődnek a következő okai voltak: 1. Magának a munkatérnek nehézségei: azok, akikkel foglalkozni akartak, csakis korlátozott időben vehettek volna részt, ezt az időt azonban már egy más lefoglaltság, szórakozás, tánc, stb. elvette. az iparos- és kereskedőtanulók nagyon igénybe vannak véve, annyira, hogy szabad idejükben inkább szórakozást, mint foglalkozást keresnek, stb. 2. Helyi nehézségek: pl. nincs hova összegyűjteni őket, a munkaadók nem szívesen engedik el munkaidőben, erkölcsileg nem támogatják a munkát stb. 3. A módszer helytelenségéből folyó nehézségek: az egész héten munkában levő cseléd, vagy tanonc nem szívesen jár bibliórára vagy olyan helyre, ahol nincs alkalma pihenni, nem számtalok a munka személyes vonatkozásaival, megnyertek egy néhányat és elhanyagolták a nagy többséget stb. Ma a helyzet az, hogy egyetlen gyülekezetünk nincs, ahol a kérdés bár a kezdet kezdetén is, komoly munka tárgyát képezné. Emellett még egy nagy nehézség, az egyház vezetői részéről is tapasztalható indolencia, mely miatt nem lehet odáig menni, hogy a falusi lelkészek nyilvántartsák a tőlük városra ment fiukat és leányokat, a városiakkal pedig nem lehet elérni azt, hogy a nyilvántartottakat rendszeres gondozásban részesítsék.

Mindezek azt mutatják, hogy ezt a kérdést komolyan és határozott formában kell megoldani és megoldásában olyan eszközöket kell igénybe venni, melyek kényszeríthetik az egyházközségeket arra, hogy ezt a dolgot ne vessék le a vállaikról. Az első feladat mindenesetre a nyilvántartás. Az új lelkészi jelentőiben fel van véve egy néhány kérdés, melynek alapján el lehet indulni: ezek a kérdések feltárják, hány idegenből jött cseléd és tanonc van a községben és hány van abból a községből idegenben. Az így kiállított kimutatások szerint, ha az csak hozzávetőleges is, meg lehet csinálni a nyilvántartást, ha az egyházmegye bekéri a névszerinti adatokat minden lelkésztől. Mivel tudjuk, hogy leányok ritkán mennek messzire szolgálni, minden egyházmegyének érdeke, ha valamit ad a saját hivei gondozására, utána járni, hogy hivei hova mennek munkára. A névszerinti kimutatás, melyben meg kell hogy legyen az is, hogy az illető fiú, vagy leány hol van alkalmazásban, feldolgoztatik az e. m. belm. előadó által, aki minden lelkésszel közli, hogy az ő gyülekezetében kik vannak alkalmazásban, hol laknak. Így kiegészíti azokat az adatokat, amikkel az a városi lelkész rendelkezik s lehetővé teszi neki,

hogyan nyilvántartsa a saját körébe eső, más helyről jött hiveket. Ezt a nyilvántartást így nagyon könnyű megcsinálni, csak az egyházmegye kell hogy kimondja kötelezőségét.

Ehez tartozik egy másik eljárás és ez az lenne, hogy a faluból városokba alkalmazásba menőknek a lelkipásztor, akinek a gyülekezetéből az illető eltávozott, adjon egy pár sort és kösse a lelkére, hogy a másik helyen a lelkésznel jelentkezék. Ha ezt keresztül lehetne vinni, nagyon sokat lendítene ezen a kérdésen.

A meglevő nyilvántartás most már lehetővé teszi, hogy a gondozást megkezdhessük, nemcsak úgy általában, hanem személyesen. Evégre a gyülekezet nőtagjait kell felhasználni a cselédek és a presbitereket vagy a gyűl. férfitagjai közül az alkalmasakat a tanulók meglátogatására. Ahol nőegylet, vagy más ilyenféle van, ott azt könnyű a munkába bevonni. Mindenesetre olyanokat kell erre keresni, akik hajlandók erre az áldozatra és szívesen dolgoznak az egyházért. Ezek között utcák szerint beosztjuk a leányokat vagy a fiúkat és kötelességüké tesszük, hogy időnként, legalább is negyedévente a gondozásukba adottakat meglátogassák. Szükséges, hogy ezek személyileg arravalók legyenek, ezért jól meg kell választani őket és meg is beszélni velük, hogy igyekezzenek a gondozottjaik bizalmát megnyerni, hogy azok nehézségeikben hozzájuk forduljanak, jelentsék be nekik, ha eltávoznak a helyükről s ezt a gondozók az egyházközség nyilvántartásába vegyék be. Természetes, hogy ehhez a munkához sok hűség, kitartás szükséges és az is természetes, hogy minden leánynak, aki szolgál az igazi gondozója a munkadója volna és arra kell törekedni, hogy az is legyen. De ha nem rendelkezünk elég munkaerővel erre, akkor is már sokat tettünk, ha a leányoknak és fiuknak csak egy harmadát, vagy felét tudtuk állandó gondviselésben részesíteni. Ehez természetesen az kell, hogy az egyházközség legalább is olyan buzgalommal vegyen részt ebben a munkában, mint az adószedés munkájában.

Ha most vannak ilyen gondozóink, gondoskodnunk kell olyan alkalmakról, mikor a fiúkat és leányokat összegyűjthetjük. Ilyenre jó nyáron a templomkert, ha az elég nagy, egy-egy iskolahelyiség és udvara. Ez összejevetelen tekintetbe kell venni, hogy nem szabad az egész délutánjukat lefoglalni. Alkalmat kell adni nekik itt arra is, hogy a Bibiával foglalkozzanak, de nyújtani kell szórakozásokat is, játékokat, olvasnivalókat s egyúttal nem szabad elmulasztani az alkalmat, hogy személyes pásztori munkát is igyekezzünk végezni köztük. Arra kell igyekeznünk, hogy a helyet szeressék meg, érezzék jól magukat, a fegyelmzés, ami szükséges inkább belső, mint külső legyen. Persze ez a lelkipásztortól megint azt kívánja, hogy maga is nézzen ezeknek utána s gondoskodjék olyan munkatársakról, akik igazán Krisztusért akarnak ezek között dolgozni.

Ezek azok, amikkel egy ilyen munkát meg lehet kezdeni. A már megindult munka azután természetes hoz magával más feladatokat és alkalmakat is, melyek majd kifejlődnek mind egymás után. Először két dolgot kell feltételül megállapítani: olyan lelkipásztorok, akik csakugyan a lelkükön viselik ennek a két, elhagyott, idegen hatások és a gonosz csábításainak kített csoport ügyét és nem vetik le azt a vállaikról avval az ürüggyel, hogy ez megoldhatatlan, vagy avval, hogy más téren vannak elfoglaltságaik. Isten ezeknek lelkét azért, mert olyan gyengék, épúgy meg fogja kérni a kezeinkből, mint másokét és semmi közéleti elfoglaltság ürüggyével nem menekülhetünk a felelősség sulya alól. Evvel együtt szükség van olyan lelkekre, akik készek szolgálni ezen a téren Istennek.

A másik, ami szükséges, egy egészen új módszer a lelkipásztori munkában, a régi, kényelmes, látszatra dolgozó, az embereket helyébe váró, csak adóízetés szempontjából méltányoló módszer helyett egy eleven, lelkeket megnyerő, minden léleknek az evangéliumot szem elé tartó módszerre. Ha ezt nem akarjuk elfogadni, az Isten országa avval kisebb nem lesz, csak legföljebb még tovább haladunk a lelkek elvesztésének a folyamatában és még kevesebb közünk lesz Isten országához, mint a mi kevés most van.

I. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A böjtről.

A multkor azt kérdezte tőlem egy asszony: „Hiszed, hogy az helytelen dolog, ha egy református asszony böjtöt fogad? Látod, én kértem valamit az Istentől s nagyon-nagyon szeretném, ha megtenné nekem. Azt gondoltam, hogy talán inkább meghallgatja a kérésemet, ha én is teszek Neki valamit. S azért megfogadtam, hogy ezentúl pénteknapokon nem eszem húst.”

Ez az egész beállítás — a maga egész komoly jóhiszeműségével — olyan általános a mi „vallásos” asszonyaink gondolkozásában, hogy érdemes ezzel a kérdéssel behatóbban foglalkozni.

Mindenekelőtt egy tény tűnik ki az egészből megdöbbenő világosságban: *a mi református asszonyainknak a javarésze nem gondolkozik kálvinista módon, azaz nem áll bibliai alapon.* Nem helyezkedett még sohasem az „ingyen kegyelemből, hit által” alapjára, még sohasem állt meg a kereszt csodálatos titka előtt komolyan, nem a kereszt látószögéből látja Istent, önmagát és a világot. A mi református asszonyaink nem ismerik bibliai, kálvinista hitünk alapigazságát. „A mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, aki a mennyet és földet minden bennelevőkkel együtt semmiből teremtette s azokat örökkévaló tanácsával és gondviselésével tartja és igazgatja: *énnékem a Krisztusért Istenem és Atyám.* Ezért úgy bizom őhöz s úgy nyugszom meg őbenne, hogy semmit sem kételkedem afelől, hogy mind testi, mind lelki szükségeimre gondot visel, sőt még mindazt a bajt is, amit e nyomoruságos életemben reám bocsát, üdvösségemre fordítja; *mivel hogy ezt megcselekedheti, mint mindenható Isten s meg is akarja cselekedni, mint kegyelmes Atyám.*” (Heidelbergi káté 26. kérdés). Nem ismerik a bibliájukban azt a helyet: „Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta, mimódon ne ajándékozna vele együtt mindent minékünk?” (Róm. 8: 32.) Még mindig valami félelmes zsarnoki kényurnak gondolják Istent, akinek a kedvében kell járni, hogy kéréseink teljesítését ezzel kihizelegjük tőle; vagy valami nyereszkes uzsorásnak, akinek kamatos kamattal előre ki kell fizetni mindent, ami előtt valamit ideadna nekünk. Zsidóskodó-pápista gondolkozás, amely azt hiszi, hogy Istentől valamit ki lehet hizelegni, ki lehet erőszakolni, hogy az ő kegyelmét és jótetszését ki lehet érdemelni v. meg

lehet vásárolni, amely még azzal áltatja magát, hogy az embernek van valamije, amit az Istennek adhat, hogy lehet olyan cselekedete, amellyel az Isten előtt dicsekedéssel megállhat! Nem ismerik a bibliai kálvinizmus másik fundamentalis tételét sem, hogy ha egyáltalán vannak „jó cselekedeteink”, azok nem érdemszerzők s az Isten kegyelmét befolyásolók, hanem egyszerűen a Krisztusban megújított, újjászületett életnek a gyümölcsei; mint ahogy a szőlővessző nem azért terem gyümölcsöt, hogy a szőlőtöke kedvében járjon, hanem egyszerűen azért, mert beleoltva a szőlőtökébe, nem tehet mást, mint gyümölcsöt teremni. A *jó cselekedetek Isten iránti hálaünknek a kifejezése*, hogy „hirdessük annak hatalmas dolgait, aki a sötétségből a maga csodálatos világosságára hívott el” bennünket (I. Pt. 2: 9) — nem pedig arra való, hogy általuk Isten jókedvét magunkra fordítsuk.

A második, ami az egészből kitűnik az, hogy a bűjtnek a fogalmával, mint ilyenekkel, sincsenek tisztában asszonyaink. Már az ótestamentumban sokszor megmondja Isten a maga népének, hogy nem szereti a külső önmegtartóztatást, amely a szívet gögössé s keménnyé teszi, hogy neki nem kell olyan böjt, amely a húsról v. más ilyenről lemond, de a maga bűnös szenvedélyeit s önző elbizakodottságát megtartja magának. (Ézs. 58: 3—5!) Ugyanabban a fejezetben világosan kifejezi, hogy *csak az átadott és neki szentelt szív az Istennek tetsző böjt.*

De Jézusban érthetjük csak meg igazán a bűjtnek a csodálatos isteni titkát és értelmét. Jézus egész élete egy szüntelen való böjtölés volt. Kezdődött azzal, hogy „mikor Istennek formájában vala, nem tekintette zsákmánynak azt, hogy Ő az Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresíté, szolgai formát vévén föl, emberekhez hasonlónak lévén.” (Fil. 2: 6—7.) „Gazdag lévén, szegénnyé lett miérettünk.” (II. Kor. 8: 9.) S ezt a böjtöt földi életének minden helyzetében s minden körülményei közt megtartotta — soha hűtelen ehhez a böjthöz nem lett egy pillanatra sem. Lemondva a maga isteni hatalmáról s istenfői jogairól; nem élt velük még ott sem, ahol a halálról, a kereszthalálról volt szó. Nem kérte a Gecsemánéban, hogy vegye vissza a maga dicsőségébe az Atya, anélkül, hogy a halált megköstelné; nem kérte, hogy küldje le angyallegióit, hogy a főpapok kezéből megszabadítsák; nem kérte, hogy vesztse el a gyilkosait, hogy az ő pusztulásuk árán neki ne kelljen meghalnia — nem. „Amikor olyan állapotban találtatott, mint ember, megalázta magát, engedelmes lévén haláláig, még pedig a keresztfának haláláig.” (Fil. 2: 8.) — Miért böjtölt Jézus? Mi birta rá erre az önmegtágadó, önmagát megüresítő alázatra? Mi volt a böjtjének a titka? „Én megdicsőítettelek téged e földön, elvégeztem a munkát, amelyet reám bízál, hogy végezzem azt” — így imádkozik az utolsó éjszakán. Az Atya akaratát betölteni, az Atya isteni szándékát

elvégezni, Őt mindenben, egészen megdicsőíteni — ez volt Jézus bűjtjének az értelme.

Ez a bűjt, az egyetlen igazi bűjt: letenni önmagunkról, önző egyéni szándékainkról, személyes terveinkről és ambícióinkról — s mindent, mindent odaadni Istennek, hogy csináljon velünk amit Ő akar, használja föl a *Maga* gondolatai és szándékai szerint, rendelkezék velünk ahogy *Neki* tetszik, hogy Ő dicsőíttessék meg bennünk, kegyelme dicsőségének a magasztalására.

Es ez a bűjt mindig tele van örvenoezéssel, mert szeretetből, önkényt való engedelmességből származik. Jézus és a követői olyanok voltak, mint a lakodalmas nép, nem látszott meg rajtuk a bűjtnek a szomorú lemondása. A Jézus öröme a bűjtnek szent öröme volt, amit nem vehetett el lőle senki... A mi keserű, panaszos, elégedetlen világunkba mikor fog belevilágítani a Jézus böjji öröme? Nem látjuk s nem értjük meg, hogy elrontott életünk egyetlen megoldása abban van, hogy megértjük a bűjti titkot? Ha mindazt a nélkülözést, nyomorúságot, lemondást, amit eddig panaszos keserűséggel viseltünk s lázadó rabszolgadaccal hordoztunk — szabadon és önkényt magunkra vennők, mint egy szent bűjtöt, hogy abban *Isten dicsőíttessék meg*... vajjon nem oldódnék meg vele nyomorúlt életünk problémája egyszerre? Ha alázatos bűjti lélekkel hajolnánk meg Isten előtt, hálát adván neki, hogy szabad szenvednünk az ő dicsőségére... vajjon nem telnék meg a szívünk a Krisztus örömével, amit senki többé el nem vehet tőlünk?

Ha református asszonyaink ezt a krisztusi bűjtöt vennék magukra, ha igazán kálvinista asszonyokká akarnának lenni a bűjtkérdésben is — akkor nem kellene többé féltelnünk egyházunk jövőjét. Mert ennek a bűjtnek olyan ereje lenne, hogy a pokol kapui sem vehetnének hatalmat rajta!

Pilder Mária.

A keresztyén élet és a kulturális élet.

4. Eddigi megállapításainkból nyilvánvaló, hogy a *kijelentés* és a *humanitás* inkommensurabilis valóságok, ennél fogva a keresztyén élet és a kulturális élet közötti viszony nem megalkuvás, kiegyezés, vagy épen egyik valóságnak a másikba való áthelyezése által lehetséges, hanem mindig csak azáltal, hogy az abszolút nagy kijelentés áttöri a humanitás határait s a Krisztusban való életből átsugárzik a kulturális élet síkjába. Azonban a keresztyén életnek minden körülmények között meg kell őriznie önállóságát. „Ist sie aber einmal in unsere Kultur übergegangen, so ist sie als Religion tot und lebt nur vom Leben, das ihr die Kultur noch gönnt“ — mondja *Overbeck*. Azaz mihelyt a vallás, — a mi szempontunk alatt a keresztyén élet — átmegy uralkodó kulturánk szférájába, mint vallás halottá válik csak annyi élet van benne, amennyit a kultúra még jónak lát kölcsönözni neki. A keresztyén életet nem szabad elválasztani a kulturális élettől, de egészen határozottan és tisztán meg kell különböztetni attól.

Most már az a kérdés merül fel számunkra, hogy a keresztyén élet milyen viszonyban van a kulturális élet egyes nyilatkozataival? A kulturális élet ugyanis ma annyira differenciált, azaz annyira tiszta differenciációt mutat, hogy világosan elkülöníthetők az egyes különemű életnyilatkozatai. De könnyen le is vezethetjük abból az alapelvből, hogy a *kulturális élet nem egyéb, mint a szellem uralma a nyers természetiség felett, illetőleg a szellemi élet objektivációja a természetiség végtelen nagy síkjában*. Ennek az elvnek megfelelően a szellem három egyetemes aktust végez: 1. megragadja magát a logikai igazságban; 2. megvalósítja magát az erkölcsi jószágban; 3. szemléli önmagát az *aesthetikai* szépben. A szellemi életnek a kultúra területén ezen a három dimenzió túl több lehetősége nincsen, több akciót végezni nem tud.

A kulturális élet elvéből mind a három területre nézve nevezetes következmények folynak. Mindenekelőtt az, hogy a szellemiség és a természetiség egyik dimenzióban sem cserélhető fel, vagyis a szellemiség mindig mint uralkodásra hivatott principium fölülte áll a természetiségnek, tehát ez utóbbi amazzal alárendeltségi viszonyban van. Másodszer pedig, miután mind a három aktus ugyanazon szellemi élet nyilatkozata, tehát

a szellemi élet belső létének veszélyeztetése nélkül egyik sem mondhat ellent a másiknak. *Vagyis a logikai igazság felfogása nem állhat útjában az erkölcsi jóság megalósulásának és viszont az erkölcsi jóság megalósulása nem tartóztatja fel a logikai igazságot és végül nem esztétikai szép az, ami nem igazság, vagy épen, ami diszkreditálja az erkölcsi jóságot.*

Ezek a megállapításaink annál inkább igazak, mert hiszen a keresztyén élet feltétele: az Igében adott kijelentés, az az utolsó valóság, amelyben és amely által a szellemiség lehetséges a világban, az emberi életben. Az Ige az egyetlen expediens, amelyen keresztül a szellemiség előtör a világban.

5. Ezek után nézzük meg és vizsgáljuk meg a keresztyén életet az igazság megragadásának viszonyában. És itt mindjárt előnkbemered a pilátusi kérdés: *Micsoda az igazság?*

Mielőtt ajkbigyesztő fölennyel és nem kevés desperációval Pilátus ezt a kérdést feltette volna, megelőzőleg Jézus így szólott: „*Én azért születtem és azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról. Mindaz, aki az igazságból való, hallgat az én szómra*” (János ev. 18 : 38 és 37).

Az „igazság” szót a tudományok megszokták már úgy emlegetni, mint egy tehnikus terminus-t és mindenik tudományos disciplina meg van győződve arról, hogy valóban „az igazság”-ot kutatja és eredményeiben az igazságot birtokolja, amikor legfeljebb „esetleg igaz ítéletekkel” van dolga. Hogy micsoda mikroszkopikus lények okozzák a testi szervezet kóros elváltozásait ebben, vagy abban az esetben, ez lehet egy „igaz ismeret”, de önmagában még nem igazság és ez önmagában igazsággá sohasem is lesz. *Lehet egy lépcső, amelyen magasabbra léphetünk s talán egy felmérhetetlen ki-mértékben többet birtokolunk, ezáltal nagyobb lesz az igazsággal való közösségünk.*

A bibliai nyelvhasználat szerint az igazság *egyetemes vonatkozású egészen határozott bizonyosság, amely napfényre jött, kinyilvánított, de sohasem tárgyilag, hanem mindig, mint megdöbbenően új élet.* Erre utal a Jézus szava: „Mindaz, aki az igazságból való, hallgat az én szómra.” Az igazság kutatása mindig feltételezi az igazság birtoklását s az igazság birtoklása az igazság szakadatlan kutatására készlet, azaz senki sem birtokolhatja az igazságot anélkül, hogy folytonosan ne kutatná is azt és senki sem kutathatja, aki már nem birtokolja. Az igazság kutatása és birtoklása egy új életben való meg-nemszünő zarándoklást jeient, mert az igazság *mindig új*, bármennyire is régi annak kutatása és birtoklása és *mindig élet*, mert az igazság soha túlhaladottá és halottá nem változhatik. Az igazság, mint élet jelentkezik, mert soha meg nem álló indítást, készletet, kifejlést, belső mozgalmasságot, alakulást, hatást rejt magában s ennél fogva örökös harcot, küzködést minden ellen, ami életellenes. Az igazság harc a halál ellen, amely

amazt folytonos betemetésével elfödni igyekszik, de amelyet az igazság a személyes élet vulkánikus erejű energiáival újból és újból legyőz, s mint határozott bizonyosság, világosság mindig kinyilvánítatik. Az igazság személyes hatalom, amely öntudatos erővel uralkodik, a halál-személytelen hatalom, amely csak tehetetlenségével tud ellentállani.

Az igazságot „*logikai igazságnak*“ mondtuk, mert a mindig azonos és örökkévaló elrejtett élet: az Isten mindig azonos, örökkévaló szava: a Logos által nyilatkozik s jelenik meg, ezért mondtuk már ismételen, hogy a szellemi életnek, amelynek az igazság egyik nyilatkozata, egyetlen lehetséges expedienst a Logos.

A Logos Isten teremtő szava, amely által a khaosból kosmost alkot, s amely egyedül képes, mint világosság a sötétségben fényleni (János ev. 1:5). A Logos, tehát az a hatalmas élet, amely rendet teremt ősi világosságával. Az igazság mindig a Logos nyilatkozata. Az egyes tudományok „igaz ítéletei“ mindig csak utalások az igazságra, tehát csak annyiban vannak vonatkozásban az igazsággal, amennyiben a Logos-szal való kapcsolatuk öntudatos személyes életként jelentkezik. A Logos pedig a tudományos kulturális életben, mint logikai rendszer nyilvánul, amiből pedig az a végső következtetésünk foly, hogy számunkra a tudományos igazság mindig csak a folyton mélyülő, a folyton alakuló és mindig új élet ősi mélyéből születő rendszerben lehetséges. Az igazság, mint új élet lehetséges a rendszeren kívül is, de öntudatos és tudományos értéké az igazság tehát „logikaivá“, csak a rendszer egyetemes nagy kapcsolataiban válik.

(Folytatjuk).

T. S.

Komáromi Csipkés György Bibliafordítása.

A Magyar Biblia Történetének 2-ik kiadásában azon sejtmemnek adtam kifejezést, hogy a Komáromi Csipkés György kiváló és sok viszontagságon átment bibliafordítása, dacára a szakkörök általános véleményének, sőt a könyv címlapján olvasható kijelentésnek, nem közvetlen az eredeti nyelvekből készített új és önálló fordítás, hanem a Károli szövegének az eredetivel való egybevetés alapján készült átdolgozása.

Alapítottam pedig ezen véleményemet arra, hogy a marosvásárhelyi Teleky könyvtárban láttam a Komáromi egykori tulajdonát képező Jansen-féle 1645-iki Bibliát, amely tele van a fordító sajátkezű bejegyzéseivel. Minthogy azóta módot találtam arra, hogy a Teleky könyvtár ezen értékes és féltett darabját alaposabban áttanulmányozhassam, kötelességemnek tartom

beszámolni arról, hogy ezen sejtelmemet teljesen igazolva is látom, ami által azonban nem akarom érinteni ezen csakugyan kiváló fordítás értékét, hanem mindössze egy történeli igazságot vélek felderíteni.

Mindenekelőtt azt kívánom megállapítani, hogy magát a nagynevű, nagytudományú és egyházunk történetének mindenkor díszére váló író-t a legtávolabbról sem érheti vád vagy gyanu azért, mintha egyszerű átdolgozást adott volna ki önálló fordítás gyanánt, már csak azért sem, mert könyvét jóval halála után mások adták ki, annak címlapját is mások írták, de meg ez a címlap sem tartalmaz valótlan-ságot, mert az író tényleg a Sidó, chaldaeai és görög nyelvekből fordított, amennyiben a Károli fordítását az eredeti nyelvek szövege után igazította, és pedig nem egyszerű stilizálást végzett, hanem igen sok helyen teljesen másként is magyarázta a szöveget. Hogy csak egyetlen példát említek erre: a Jób könyve 7. ¹-ben a לֹא יִתְּנֶה אֱלֹהִים אֶת הַחַיִּים לְיָדְךָ וְאֶת הַמָּוֶת לְיָדֵינוּ, amelyet Károli úgy fordít, hogy: *avagy nem elhatározottat ideje vagy-e az embernek a földön*, Komáromi szerint: *nemde a vitézsége az embernek dolga a földön?* ahol a vitézség alatt a vitézkedést, viaskodást, küzdelmet kell érteni. A לֹא יִתְּנֶה אֱלֹהִים אֶת הַחַיִּים לְיָדְךָ וְאֶת הַמָּוֶת לְיָדֵינוּ eredeti értelme felől ma is lehet vitázni, de hogy a Komáromi fordítása jó, s az eredeti gondolatot hívebben és világosabban adja vissza, mint a Károlié, az szerintem kétségtelen. Ezt mutatja, hogy a revideált szöveg is ahoz közeledik, amidőn *rabszolga életről* beszél, de meg Jáhve sem a meghatározott idő vagy a rabszolgaság istene, hanem a seregek ura (יְהוָה צְבָאוֹת). Arról, hogy Komáromi nem felületes, hanem komoly és alapos munkát végzett, mindenkit meggyőzhet a két szöveg egybevetése, amiből az is megállapítható, hogy Komáromi igyekszik szorosabban követni az eredeti szöveget, s a Károli szabadabb fordítását legtöbbször épen ezen szándékból változtatja és módosítja és pedig úgy, hogy a legtöbbször tényleg jobbat is nyújt amannál.

Komáromi Csipkés György, amint a momentán rendelkezésemre álló adatok mutatják, Komáromban 1628-ban született. Tanulmányait otthon kezdette, Sárospatakon folytatta, majd Kassán lett rektor — bizonyára átmenetileg, míg a külföldi tanulmányútra előkészülhet. Már 1650-ben Utrechtben van, s három éven át tanulmányozza ottan főként a keleti nyelveket, a hirneves Leusden János vezetése alatt. Hogy milyen előha-

ladást tehetett, bizonyítja Bod Péter,¹ aki szerint ottan „*Sidó nyelven az Akadémián nevezetes Orácziót mondott el, a Tudósok előtt való nagy kedvességgel.*” Innen haza jövén egyenesen Debreczenbe hivatott meg tanárnak még 1653-ban, mely állását 1656-ban a debreczeni papsággal cserélve fel, ottan élt 1678. okt. 1-én bekövetkezett haláláig.

Bibliafordítói munkáját azonban nem itten kezdette meg, s téved Bod Péter, amidőn azt állítja, hogy a Generalis Synodus megbizásából kezdett ezen munkához Becskeházi István püspöki pap és Kisfalvi Tamás társaival, kikkel vagy együtt végezte, vagy ami valószínűbb, azok elhalván, Komáromi egyedül vitte véghez a fordítást, 1685-ben végezvén el azt. E tévedés nyilvánvaló, ha elgondoljuk, hogy az író már 1678-ban, tehát 7 évvel előbb elhalt.

Bod Péter után 1685-öt tartja a fordítás évének Institoris Mihály² is, aki a legnagyobb elismerés hangján szól e munkáról, azt írván, hogy: *ez a Komáromi Biblia oly derék munka, amely kétségkívül hogy jövendőre alábbszállította volna a mi Magyar Ecclesiánkban az eddig uralkodó Károli Bibliának tekintetét, és auctoritását, ha a mostoha idő és a balszerencse nem gátolta volna meg annak elterjedését.*

Szombathi János pataki tanár a Pete Ferencz-féle 1794. évi kiadás elé írott Rövid Tudósítás a Magyar Bibliáról c. tanulmányában³ azt írja, hogy: Komáromi Csipkés György Sz. Írás Magyarázó Doctor és Debreczenben először Professor azután Pap magyarra fordította a Sidó és Görög -nyelvekből nagy gonddal a Bibliát, elvégezvén ezen munkáját 1675-ik esztendőben.

Erdős József csak annyit mond róla,⁴ hogy az eredeti kanonszöveg alapján készült kiváló művet az 1680-ik évi margitai zsinat helybenhagyása és ajánlása alapján I. Apaffy M. erdélyi fejedelem szándékozott kinyomtatni, egyben megállapítja azt is, hogy e fordítás szöveghűség tekintetében és tudományos szempontból minden előtte kibocsátott kiadásnál értékesebb és használhatóbb, de hogy a fordítás hogyan és mikor készült, arról nem emlékezik meg.

¹ Bod Péter: A Szent Biblia Históriaja. Szeben 1748. 168 o.

² Az 1776-iki Lipcsei Biblia előszavában.

³ E rövid tanulmány egykoru kézírata birtokomban van.

⁴ Erdős J.: Ujszövetségi bevezetés 673. o.

Nem szól a fordítás körülményeiről a Warga-féle Egyháztörténelem sem, csak azt állapítja meg,¹ hogy a zsidó, chaldeai és görög nyelvekből kitűnően fordította le és oldaljegyzetekkel világosította meg a teljes szentírást.

Bizonyára nem lesz érdektelen tehát a Komáromi saját feljegyzéseit idézni az említett Jansen-féle Bibliából, ahol a Malakiás könyve után a Károli szövegben nagyobb betűkkel fel van írva, hogy :

Az Ótestamentom Canonicus könyveinek Vége,
amiből a canonicus szót kihúzta Komáromi — talán mivel az apokryphusokat nem adván ki, ez a megkülönböztetés feleslegessé vált, s oda írta alája, hogy: „*Tied legyen Jehova én Istenem az dicséret! 1654. 5. Januari Debreczini.*

Megtudjuk tehát ebből, hogy az Ószövetség fordítását illetve revízióját már 1654. január 5-ikén, tehát Debreczenbe jövelele első hónapjaiban befejezte, ami világosan bizonyítja azt, hogy a munka túlnyomórésztben Utrechtben készült, három évi ott tartózkodása idején, ahol a Sidó és chaldeai nyelvekben bizonyára épen ezen munkája folytán és alatt tett olyan szép előhaladást, hogy zsidó beszédet is tarthatott (Az Akadémián, amire a Szentírás Magyarázó Doctori címet is kapta.

Megkivánom jegyezni, hogy az a szöveg, mely ezen átdolgozás eredményeképen előttünk áll és pedig az író sajátkezű nagyon apró, de tiszta és szép gyöngybetűivel, teljesen azonos a több mint félszázad után nyomtatásban megjelent szöveggel, legalább én több órai egybehasonlítás alatt sehol sem találtam eltérést, s világosan látható a korrektori munka abban is, hogy sok helyen csak a Károli szöveg sorrendjét változtatja meg a szavak felé írott számjegyekkel, másutt meg egyes szavakat vagy mondatrészeket húz ki, s azok felé vagy alá toldja be a maga javított szövegű fordítását. Teljesen önálló, közvetlenül az eredeti szövegből készülő új fordítást alig is várhatnánk tőle, ha elgondoljuk, hogy az egész Ószövetséget már 1654. január 5-ikén, tehát 25 éves korában bevégezte, jóllehet ezen idő alatt másnemű tanulmányokat is folytatott, sőt 1653-ban már nyomtatásban is kiadta Utrechtben első művét, mely bár csak fordítás, de mégis időbe és munkába került.

¹ Warga : Egyháztört. II. kötet 768. o.

Odakünn bámulatos szorgalommal és kitartással munkálkodhatott az új fordításon, illetve a Károli revideálásán, idehaza azonban az egyházi szolgálat, a gyakorlati papság teendői nagyon elfoglalták, ezért sokkal lassabban haladt az Uj-szövetség fordításával, amelyet csak 1668. szeptember 22-ikén végezett be, amint azt a Jelenések könyvének végére sajátkezűleg feljegyezte. Eszerint tehát a Komáromi fordítása nem 1685-ben, nem is 1675-ben, és nem is a zsinat megbízásából készült, hanem már sokkal előbb készen volt.

Épen ezért érdekes, hogy a Váradi bibliakiadásánál még csak említés sem tételik róla, bár a kiadóknak feltett szándékuk, hogy a Károli szövegét ahhoz értő emberekkel megjobbitassák. Azonban ezt megérthetjük, ha tudjuk, hogy ez a kiadás már 1638-ban munkába vétetett, s 1657-ben nyomtatása is megkezdődött, amikor a még nagyon fiatal Komáromi Csipkés György radikálisan új szövege ha ismeretes lett volna, sem talált volna kedvező fogadtatásra a kiadást intéző vének és főurak előtt.

Megállapítható a Komáromi említett Bibliájából az is, hogy a nyomtatás nem ebből a kéziratból, illetve kijavított szövegű könyvből készült, bár annyira ez után, hogy amint már mondtuk, a szövegen egyetlen változtatást sem sikerült felfedeznünk, hanem a nyomda alá külön lemásoltatott akár maga az író, illetve fordító, akár pedig megbízott írónok által. Ezen másolás alkalmával egészítette ki a Károli Bibliájában talált Ó- és Ujtestamentomi utalások és idézetek jegyzékét, ami a nyomtatásban a szöveg margójára van téve, s sokkal bővebb a Károli bibliában levőnél. Ugyancsak ekkor jelölte meg a szöveg szélén az egyes fejezetek tartalmát is, még pedig nem a Károli, illetve a Molnár Albert tartalmi összefoglalását követve, hanem önálló szövegezéssel, s néha több részletre, kisebb csoportokra osztva az egyes fejezeteket. A tartalmat megjelöli ezenfelül a könyv minden egyes lapjának a tetején is, az ott tárgyalt könyv és részek feljegyzésével, ami azonban lehet hogy nem tőle ered, hanem a későbbi kiadók munkája.

Musnai László.

(Folytatjuk.)

A Nagyenyedí Református Nagyhét Emlékkönyve. Az erd. ref. egyh. ker. iratterjesztésének kiadása. 1927. Ára 120 lei.

Nem lehet kézbe venni ezt a könyvet anélkül, hogy fel ne elevenedjenek a lelkünkben annak a hétnek erőtadó emlékei, melyről ez a könyv szól. Azoknak is, akik ott voltak, s azoknak is, akik bármi ok miatt nem tudtak részt venni ezeken a konferenciákon, e könyv olvasása áldott eszköz arra, hogy ismét átéljék azokat a napokat. A munka tartalmazza a nagyhét egész anyagát, a bibliaórák vázlatától egészen a nyilvános összejövetelek szövegéig. Már maga a hét bibliaóra vázlata sok indítást adhat a lelkészeknek és világiaknak egyaránt, az előadások pedig a legújabb kérdéseket csoportosítják, a legújabb munkalehetőségekre hívnak fel, amelyekről minden lelkipásztor-nak gondolkozni kell.

Maga a könyv összeállítása mintaszerű. A bibliaórák vázlata után a lelkészi kurzus előadásai s az esetleg hozzáfűzött kérdésekre a feleletek találhatók, azután a konferenciai előadások és megbeszélések, a nyilvános összejövetelek műsorai és előadásai, az ünnepélyes istentiszteleti imádság és prédikáció, végül a ref. nagygyűlés beszédei. A beosztásban egynéhány elnézésből eredő tévedés fordul elő, pl. hogy a tartalomjegyzékben a résztvevők és szállásadók névsorát függelékebe kellett volna tenni és nem a nagygyűlés címe alatt sorolni fel, az 5. bibliaórának nincs címe, épúgy nincs a 7. és 8.-nak sem, a püspöki zárószavak (172. lapon) végére oda van téve: Püspöki áldás, holott ilyen a mi egyházunkban nincs, mert csak egy áldás van. Ezek azonban jelentéktelen hibák és eltűnnek azon értékek mellett, melyek a könyvben vannak.

Hozzá lehetne szólni természetesen evvel kapcsolatban magukhoz a bibliaórákhoz, előadásokhoz és megbeszélésekhez is, ehelyett azonban arra hívjuk fel lelkésztlársaink figyelmét, hogy igyekezzenek saját maguk olvasni és megismerni a könyvet, de igyekezzenek világi tagjainkkal is megismertetni. Egy ilyen könyvnek, mint ez, minden világi ember asztalán ott

kellene állania és mindenkinek érdeklődnie kellene iránta. Ez a feladat pedig a lelkészekre hárul, hogy érdeklődést keltse-
nek világi tagjainkkan ezen kérdések iránt. A sok panaszt,
hogy egyházunk és keresztyén világnézetünk háttérbe van szo-
ritva, így lehetne némileg orvosolni. A konferencia már eddig
nagy eredményt mutatott fel abban, hogy 27 egyházi tisztviselő
vett rajta részt. Ezt a számot növelnünk kell és ennek egyik
módja az, ha az ott tárgyalt kérdésekre felhívjuk a világi tagok
figyelmét.

Josija király törvénykönyve. Ezen a címen adta közre
dr. Kecskeméthy István a Mózes neve alatti ötödik könyv, a
Deuteronomium, 12—26. fejezeteinek fordítását és rövid ma-
gyarázatát. Az aránylag rövid, mindössze négy és fél ívnyi,
munka — kis terjedelme ellenére is — igen értékes gyarapo-
dása a magyar nyelvű ószövetségi irodalomnak. Teljesen tudo-
mányos szempontok szerint, de olyan világos és könnyen érthető
nyelvezettel van megírva, hogy nem szakemberek is élvezettel
és haszonnal olvashatják.

A tulajdonképeni deuteronomiumi törvényhozás kodexe
áll előttünk a szerző által „Josija törvénykönyve“ cím alá fog-
lalt Deut. 12—26. ban. A kodex, s nélkülről, hogy uttechnikai rész-
letekbe merülne el, avagy törvényvégrehajtási utasításokkal
bibelődnek, (ez alól legfeljebb 14: 3—20 a kivétel), általános
utasításokat ad az ünnepekre, áldozatokra, közigazgatásra,
családi életre, államrendre, igazságszolgáltatásra vonatkozólag.
Kitűnően sikerült és pompás, logikus áttekintést nyújtó felosztást
végzett a szerző, amikor a kodex intézkedéseit öt főcím alatt
a következőképen csoportosította: I. Istentisztelet. II. Vallási
élet. III. Vallási és állami szervezetek. IV. Polgári és katonai
jog. V. Társadalmi jog.

A szöveghez fűzött kommentár pompásan megfelel ren-
deltetésének. Könnyedén, szemléltetően, — mindazonáltal kifő-
gástan tudományos aparátussal, — világosítja meg és teszi
érthetővé az egyes törvényintézkedések célját, rendeltetését,
okát — és ahol szükséges, a héber szöveg alapján tárja fel
bonyolultabb kifejezések, vagy vitás helyek mondanivalóit.
Csak azt sajnáljuk, hogy az illusztris szerző csupán a fordí-
tásra és kommentálásra szorítkozott s nem vette fel a Josija
nevével kapcsolatban közismertté vált kodex irodalom- és vallás-
történeti méltatását is. A külföldi ószövetségi irodalomnak
néhány év óta igen nagy érdeklődésre szert tett kérdése a
Deuteronomium probléma újra megnyitása. Jóllehet, a Deutero-
nomium helyzete és jelentősége az eddigi kutatások és meg-
állapítások rendjén egészen tisztázottá váltak mutatkozott már,
legújában a több mint 120 éve érvényes megállapítással szem-

ben, mely szerint ez a középső része a Deuteronomium könyvének adta meg 622-ben Josija király reformjának az alapját, mint külföldi lapok recenzióiból értesülünk, két újabb nézet ütötte fel a fejét, amelyek ugyan ellenkeznek egymással, de abban megegyeznek, hogy a már általánosan elfogadott régebbi eredményeket ismét kérdésessé teszik. A marburgi Hölscher azon a véleményen van, hogy a könyv keletkezési korának keresésében a fogság utánra kell mennünk, míg az angliai Welch ezzel homlokegyenest ellentétben a deuteronomiumi törvények jó részét a bírák koráig utalja vissza. Noha valószínűleg mindkét nézet tulzott és talán tarthatatlan is, mégis szerettük volna, ha ezekre a kérdésekre nézve dr. Kecskeméthy részletesebben nyilatkozott volna könyvében.

A fordításról csak a legteljesebb elismerés hangján szólhatunk. Az eredeti szöveg szellemének hű visszaadása mellett tiszta, gördülékeny és szép magyarság jellemzik. Legfeljebb egy-két olyan saját szava van a fordítónak, melyek helyett mintha jobb lett volna megtartania megszokott fordításunk kifejezéseit. Például: 17:12, 13-ban „bözadón” és „l'ó jözidun” szavak jelentéséhez közelebbfekvőnek érzik az „elbizakodottságból, önteltségből, gőgből”, illetve „ne cselekedjenek elbizakotlan, öntelten, gőgösen” fordítás, mint az, hogy „ne cselekedjenek büszkén”, „büszkeségből”. Hátrább 18:22-ben már a fordító is „önhitség”-nek adja vissza ugyanazt a szót. (Lásd még Péld. 11:2, vagy Jer. 50:31, 32, ahol „kevélység” a fordítás.) Hasonlóképen 21:23-ban is különösen hangzik az, hogy a holttest „ne háljon” a fán. (L'ó talin niblato 'al-ha'éc.) Igaz, hogy „lun” személyekre vonatkozólag tényleg azt jelenti, hogy meghálni, de tárgyról beszélve csak azt jelenti, hogy „marad.” (Ex 23:18, 34:25). A fordító is így használja Deut 16:4-ben: „Ne maradjon a húsból reggelre.” A holttest inkább tárgy, mint személy. — Más, elől azonban igen szerencsés újítás 19:19, 20-ban „közüled, közötted” helyett „kebeledből, kebeledben”, úgyszintén például 22:8-ban „házfedeleüre korlátott csinálj” helyett „csinálj könyöklőt padlásodra.” Sokkal kifejezőbb és színesebbé teszi a szöveget. Általában a fordítás eleven, gondos és egyszerűségében is választékos. Magyar bibliafordításaink között mindenestre jelent olyan gazdagodást, mint például az angol nyelvre nézve a Moffat híres modern öszö-vetség-fordítása.

A kötetet a kolozsvári Lyceum könyvnyomda adta ki.
megrendelhető a szerzőnél. *Maksay Albert.*

Theologiai Szemle. Szerkeszti: Csikesz Sándor. Debrecen. II. évf. 3—6 sz. 1926. Karácsony. Az Orsz. Ref. Lelkészegyesület kiadása.

Ennek a bő tartalmú alaposan szerkesztett lapnak jelen, terjedelmes száma (745—1002 lap) dr. Erdős József theol. pro-

fesszor hetvenedik születésnapjára kiadott jubileumi szám, s benne a szerkesztőn kívül Historicus adózik a theol. tudományunk e kiváló művelője érdemeinek méltó szavakkal. D. Erdős József neve össze van forrva a magyar theol. tudomány történetével és csak büszkeséggel és Isten iránti hálával tekinthetünk áldott, munkában gazdag életére, nemes nevelői személyiségére, komoly és értékes szolgálataira, melyeket egyházunknak és Isten országának tett s mi is kérjük Istent, hogy tartsa meg még számos éveken át, megmutatva neki munkássága gyümölcseit.

A füzetben dr. Pröhle Károly predikációja után, mely a Szentháromság gondolatát fejtegeti, öt tanulmány foglal helyet: D. br. Podmaniczky Pál: A misszió tudományának vázlata c. doktori értekezése, Dr. Deák János: A Deuteronomium kérdésének mai állása, Dr. Halmi János: A II. Timotheusi levél, Dr. Máthé Elek: Pál apostol és a misztérium vallások, Payr Sándor: Luther és az egyh. ének c. cikkek.

Ami különösen az elsőt, a misszió tudományáról szóló cikket illeti, ez a külmiszió kérdésének és disciplinájának a gyak. theol. tudományok közötti elhelyezését és módszerét kellene, hogy ismertesse. Kár, hogy a dolgozat legnagyobb részét a külső misszió munkájának és eredményeinek ismertetése foglalja el, mely bár önmagában nagyon hasznos és értékes adatokat tartalmaz, nem tartozik a tárgyhoz, míg a tárgyhoz inkább tartozó elvi és módszerei rész háttérben van a dolgozatban. Szerző végeredményében nem képes kielégítőleg elhelyezni a misszió tudományát a gyak. theol. körében, amiben nem eléggé megindokolt felfogása vezeti úgy az egyház munkájáról, mint a gyak. theol. disciplinák beosztásáról. Az egyház munkájára vonatkozó felfogása elveti azt az alapot, melyen kívül ma már kitűnt, hogy nem lehet gyak. theológiát felépíteni, hogy t. i. az egyház tevékenységei tulajdonképpen a Szentlélek munkája az egyházban. Ha a munkát egyoldaluan az egyház tevékenységének fogjuk fel, megint tárva van az út azon nehézségek előtt, melyeket a liberális theologia alapjaiban látunk. Ugyanitt kizárja az imádság és szolgálat tevékenységeit, tehát a kultuszt és a ker. életet a maga változatoságában a gyak. theol. köréből azzal, hogy azt csak a vallástételre korlátozza. Nagy tévedés, hogy a gyak. theológiát a „jelen képének adására” korlátozza, ami ismét egy egész sereg nehézségnek válik mélyebb megfontolás alapján forrásává. Úgy látszik, hogy a szerző előíró tevékenységet és jelentőséget a gyak. theol. disciplinák közül csak a lelkigondozásnak tulajdonít (751 l. 5. jz.), az egyház ismertetése (Kirchenkunde), az istentisztelet (liturgia), az ifjuság nevelése (katechetika), igehirdetés (homiletika), az egyház jogi élete (egyházjog), ezekben a jelen képét adja a gyak. theol. Ez nagyon határozatlan és mindenesetre alapos megoldást kívánó álláspont, mert így a

disciplinák közötti különbségtétel alapja tisztázatlan. Ha a gyak. theologia ezekben a jelen képét rajzolja meg, akkor nagy kérdés, mi tanít meg arra, hogy az Isten Igéjét hogyan hirdessem és a lelkekkel hogyan bánjak.

Egy másik nagy nehézsége a műnek az hogy a misszió tudományának tudományos módszerét nem tisztázza, azaz nem kielégítőleg tisztázza. Munkája legnagyobb része leírása bizonyos adatoknak, amiből az lenne gondolható, hogy módszerül a munka eredményeit veszi számba, ha nem jelentette volna ki, hogy a misszió tudománya programadó tudomány. Nagyon röviden végez, vagy meg sem emlit olyan kérdéseket, melyek pedig ennek a tudománynak nagyon fontos kérdései, pl. mi a missziói igehirdetés módszere, különbözik-e ez a gyülekezeti igehirdetéstől és az evangélizációtól és miben? Világos az is, hogy az egész külmisszió egyik gyökérvkérdése az, hogy a nem európai kultúrájú emberek és népek közé a keresztyénséget mint Isten izenetét kell elvinni, mint életet, nem mint egyházi szervezetet és intézményt, mert amint az Ige minden egyének saját élete és egyénisége kereteiben nyilatkozik, épúgy a népekben sem törli el az egyéniség korlátait, hanem azokon át és azok felhasználásával nyilvánul. Amiből következik, hogy a missziónak erre tekintettel kell lennie s azon igyekeznie, hogy az Ige terjedésének munkája a nép jelleméhez illő formákban teremthessen magának szervezetniismeretnek helyt tehát annak a népnek egyéni vonásait, mert minden nép aszerint fogja az izenetet megragadni. Mindezek a kérdések, melyek a dolgozatban nem tárgyaltatnak, szükségesek ahhoz, hogy a misszió tudománya igazán beilleszthető legyen a gy. theol. disciplinái közé. Mindezek mellett azonban természetesen elismeréssel kell adózunk a szerzőnek alapos tanulmányokra valló munkájáért.

A lap többi részében értékes kisebb közlemények találhatók. A folyóirat iránya inkább a bibliai tudományok felé huz, úgy, hogy ezekre tartozó cikkek túlnyomólag uralkodnak a lapban. Köztük kiemeljük Musnai Lászlónak, tekei lelkésztestvérünknek értékes cikkét, mely a János probléma megoldására tartalmaz indításokat. Gazdag könyv- és folyóiratszemle található a lapban, mely előbbi már csak áttekinthetőség szempontjából is jó volna szakok szerint csoportosítani. A könyvszemlék között a Heyns féle Református Dogmatika fordítására vonatkozó kritika ragadja meg különösen a figyelmünket. A Tudományos Élet c. rovat közli Kállay Kálmán, br. Podmaniczky Pál és Dancsházy Sándor doktorokká avatását, első az ószöv. utóbbi kettő a gyak. theologiai szakcsoportból, s dr. Pröhle Károly h. c. doktori avatását a leipzigiegyet. prot. theol. fakultása által.

Az egész folyóirat örvendetes jele a theol. tud. élet fellendülésének.

I. L.

VASÁRNAPI ISKOLA

„AZ ÚT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

I. ÉVF. 3. SZÁM. ca EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI. no 1927. FEBRUÁR.

Az igaz és hamis szeretet.

Ján. 15 : 13.

Nincsen vas. isk. vezető, aki ne szeretné a gyermeket. Még az is, aki csak a rideg kötelességnek próbál eleget tenni, mikor a gyermekekkel foglalkozik, azt vallja, hogy szereti őket, mert egy bizonyos szeretet nélkül nem is lehet beszélni velük. De az igazi szeretet mégis más, mint az, amellyel vasárnaponként belépünk hozzájuk és elébük állunk. Az igazi szeretet elve a Krisztus szavában van lefektetve: „nincsen nagyobb szeretet annál, ha valaki életét adja.“ Az igazi szeretet alapja az, hogy az életadó szeretet abban az értelemben, hogy a maga életét adja azért, akit szeret. A mi szeretetünk ebben az értelemben sohasem lehet igazi, mert mi természetből hajlandóbbak vagyunk megtartani, mint odaadni életünket. De nézhetünk Krisztusra, aki a maga életét adta értünk és kérhetjük, hogy tanítson meg naponta odaáldozni magunkat az Ő gyermekeiért. A másik vonása az igazi szeretetnek, hogy életet teremt abban, akire irányul. A mi szeretetünk úgy lehet ilyen életadó szeretet, ha a gyermeket az élet igazi forrásával, Krisztussal igyekezünk összekapcsolni. Belőle származik arra a lélekre nézve az élet, ha a mi munkánk abban a lélekben nem magunk iránti, hanem Krisztus iránti szeretetet akar ébreszteni. Minél közelebb jutott egy lélek Krisztushoz, annál nagyobb benne a szeretet és ez a harmadik vonás, amit látnunk kell, hogy a mi szeretetünk a gyermek iránt azon az alapon lesz nagyobb és mélyebb, ha a Krisztus irántunk való kegyelmét jobban és jobban megismerjük és vele megismertetjük.

Ez az igazi szeretet, minden más szeretet hamis, mulandó, erőtelen es romlására van a másiknak. A vas. iskolában az igazi szeretetnek kell uralkodnia.

Az adakozás a vasárnapi iskolában.

Nemrégén egyik v. isk. vezető azt a megjegyzést tette, hogy a v. iskolában nem akarja a gyermekeket pénzért zaklatni s hogy az igazi vas. iskolából a pénz kérdését teljesen

ki kell küszöbölni. Mivel tudjuk, hogy ez sok v. iskolában így van, szükségesnek látszik megvizsgálni, helyes-e ez az elv és kell-e szerepet adni a v. iskolában az adakozás gondolatának. Először is meg kell jegyezni, hogy itt csakis *igazi* v. iskoláról van szó, tehát a kényszeren alapuló, kényszerből végzett munkát tekinteten kívül kell hagyni. A ref. vas. iskolák kapcsolatáról szóló pontokban, a csatlakozás feltételei között benne van, hogy a csoport adományaiából egy bizonyos összeget a központi alap részére beküld. Ez magában foglalja azt a gondolatot, hogy a v. iskolában rendszeres adakozást kell bevezetni.

Az a v. iskola, mely idegenkedik attól a gondolattól, hogy az adakozást bevezesse, saját maga alatt vágja el a fát, mert rendszeresen *szoktatja le a gyermekeket* a szolgálat gyakorlásáról és megcáfolja azt, amit tanít, hogy mindenünket és egész életünket Krisztusnak kell áldoznunk és vele Neki szolgálnunk. Ez a v. isk. célja, hogy a gyermekeket Krisztus szolgálatába állítsa és ez a szolgálat megköveteli, hogy ne csak az időmet ne csak testi erőmet stb. állítsam az Ő szolgálatába, hanem a pénzemet is. Csak evvel a gondolattal nevelhetünk *igazi* hívőket Krisztusnak és nevelhetjük rá a következő nemzedéket arra, hogy egyháza és Krisztus iránt minden áldozatra legyen kész.

Hogyan csináljuk ezt a szolgálatra való nevelést a v. iskolában? Az áldozatkészségre való nevelés nem abban áll, hogy a gyermekeket rávesszük, hogy kérjenek otthon pénzt, hogy azt aztán a v. iskolába hozzák, ennek nagyon kevés nevelő értéke van, hanem abban, hogy rászoktatjuk a gyermekeket arra, hogy ha ők kaptak valahonnan sajátjuk gyanánt pénzt, abból adjanak, vagy adják v. isk. céljaira. Ez neveli önmegtágadásra a gyermekeket. Ezenkívül rá kell szoktatni őket, hogy ha egyiknek nincs valamije, ami a másiknak van, ossza meg azt a másikkal. Alkalmakat keresünk, amikor a gyermekekkel valami munkát együtt végezhetünk, vállalunk valami ilyen munkát, mint egy v. isk. ünnepély előtt a templom kiséprése, vagy feldiszipítése, vagy utána annak rendbehozása. Szintén alkalmakat keresünk, mikor a gyermekeket valami szolgálatra ösztönözhetjük, valaki iránt, aki erre rá van szorulva. Ilyenre falun is lehet alkalom, esetleg elvinni valamit egy-egy betegnek, vagy árvának, vagy segíteni idős embereknek stb. Ebben a vezető legyen találékony s keressen ilyenekre alkalmakat. Mindezekben a fődolog annak megéreztetése, hogy ne másoknak akarjon a gyermek szolgálni, ne másoktól dicséretet nyerni általa, hanem úgy hajtsa végre ezeket, mint szolgálókat Krisztus számára.

Lehetnek ebben olyan nehézségek, melyek akadályoznak ezeknek elenyészéséről még egy pár szót. Sok helyen az adakozásnak az az akadály, hogy a gyermekek nem igen kapnak pénzt hazulról, ha nem kérnek. Ilyen esetben sem szabad arra nevelni a gyermekeket, hogy otthonról kérjenek adomá-

nyokat. Nem az a baj, ha valaki nem képes adni, mert neki sincs semmije, a baj ott kezdődik, ha van neki és még sem akar adni. Az ilyen helyen is ébren kell tartani a gondolatot, hogy adakoznunk kell, ha a gyermekek nem is tudnak adakozni, azért a vezető tegye a perselybe minden alkalommal a maga adományát, viszont keressen más alkalmakat, hogy a gyermekeket áldozatra nevelje vele.

Egy másik nehézség az szokott lenni, hogy akárhogy figyelemztetem a gyermekeket, mégsem adakoznak, pedig tehetnék. Ebben az esetben nem jajgatni és panaszkodni kell, hogy milyen önző a nép stb., hanem először is tudni azt, hogy csak áldozhat, akinek a lelkében a Szentlélek már a maga munkáját megkezdette, tehát tovább is folytatni a szolgálatra való nevelést s emellett imádkozni a gyermekekért, hogy Isten vezesse rá őket, hogy megértsék az egyetlen Áldozatot, melyből minden más áldozat fakadhat: a Krisztus érettük lett áldozatát.

Az adakozást a v. iskolában úgy kell beállítani, hogy az az óra egyik része legyen. A legjobb eljárás, ha a történet elmondása után, mielőtt az aranymondást megtanítanánk, elénekeltetjük a 4. éneket, (Nem vagyunk mi magunkéi...) aztán kiteszük a perselyt s mindenki beleteszi az adományát, azután pedig egy rövid imádságot mondunk, kérve Istent, hogy áldja meg amit adtunk, fordítsa az ő országára és segítsen, hogy egész életünket az Ő szolgálatára szentelhessük. Mikor ennek vége van, folytatjuk tovább a leckét.

Igy az adakozás igazán egyik hathatós eszköz lesz a gyermekek Istenhez vezetésében.

A munka.

Vas. iskolai jelentések. Első számunkhoz jelentőiveket mellékelünk azzal a kérelemmel, hogy azokat kitöltve azonnal küldje vissza minden v. issk. vezető. Ilyen jelentőiv eddig visszaérkezett a következő v. iskolákról: Székelyföldvár, Mezőpanit, Lupény, Braila, Agyagfalva, Déva, Bágyon, Kolozsvár, Gyulafehérvár, Egrespatak, Nagysajó, Szilágysomlyó, Ördögkeresztur, Nagybaczon, Szörce, Kraszna, Szászváros, Tacs, Marosvécs, Dés. Mivel nem valószínű, hogy csak ennyi v. iskola legyen az egyházkerületben, jelen számunkhoz *még egy jelentőivet* mellékelünk azok számára, akik még nem küldték be a választ, emellett AZ ÚT márciusi számához is mellékelünk egy jelentőivet. Azon vas. iskolákat, melyek jelentéseiket nem küldik be, kénytelenek leszünk a nyilvántartásból törölni, Egyuttal minden v. iskolai vezetőt *nagyon komolyan* kérünk, hogy ezt a lapot, melyet a v. iskola számára készítünk, minden vezető olvassa el, az itt közölt felkéréseknek és felhívásoknak tegyen eleget, mert csak így lehet a Krisztus ügyét a v. iskola által szolgálni.

Lapunk szétküldésében nagy nehézséget okoz, hogy nem tudjuk, melyik v. iskola, hány példányban és kik számára igényeli a lapot. Mindenütt annyi számra lehet igény, ahány csoportot a v. iskola fenntart. Kérjük, hogy *minden v. iskolától jelentsék be: kiknek a címére, hány példányban küldessék ez a lap.* A lap előállításáért és küldéséért a v. iskolának semmit sem kell fizetnie.

Vasárnapi iskolai ünnepélyek. A hidegebb idő elmúlásával ismét alkalom van arra, hogy a v. isk. ünnepélyek rendezése által a munka céljait a szülőkkel és a gyermekekkel megismertessük. Ezeket az ünnepélyeket legalkalmasabb a templomban rendezni, programjukban legyenek énekek és szavalatok a v. isk. növendékei részéről, de emellett mindig legyen egy-egy rövid előadás is, melyet a vezető, vagy más, e célra felkért egyén a v. iskola céljáról tartson a szülőknek. Ebben az előadásban fejtsük ki, hogy a munka célja a gyermekeket Krisztushoz vezetni s ez által a szülőknek szolgálátára lenni, hogy gyermekeik engedelmesek, nyájasok és munkások legyenek. Összeköthetjük ezt a gyermekek számára hasznos apró ajándékok adásával is, amint egy-egy Újszövetség, vagy kép, vagy a gyermektraktátus egy-egy száma. Vigyáznunk kell arra, hogy az ünnepély programja csakis komoly vallásos és a hitet erősítő számokból álljon, tehát humoros versek vagy színdarabok itt határozottan mellőzendők. Szaválásra nagyon alkalmas egy-egy kevésbé ismert egyházi ének szövege is.

Nyugtázások. *Központi alapra* küldött: dévai v. isk. 100 lei, tordai v. isk. 300 lei, sepsibesenyői v. isk. 50 lei, nagybaczoni v. isk. 50 lei.

Külmisszióra; brassói v. isk. 200 lei. ploesti v. isk. 55 lei, marosvécsi v. isk. 100 lei.

A vas. iskolai vezetők figyelmébe. Mint első számunkban jeleztük, a központi alap hivatása, hogy a vezetőket a munkára alkalmas tanulmányozáshoz szükséges könyvekkel ellássa. Egyik nagyon fontos tanulmány, amire a vezetőnek szüksége van, a Biblia könyveinek ismerete. E célból ajánljuk *Musnai László: Az Újszövetség c. könyvét*, mely a Biblia ismeretére fontos adatokat tartalmaz. E könyvet a *nyilvántartott vasárnapi iskolák* 120 lei bolti ár helyett *50 leiért* kaphatják meg, Amelyik vas. isk. megszerezni óhajtja, ebbeli szándékát, az összeg beküldésével együtt, jelentse kiadóhivatalunknak. Az 50 lein felüli különbözetet a központi alap pénztára hordozza.

Lapunk első két száma elfogyott, így újabb jelentkezőknek csak a jelen számtól kezdve küldhetünk.

Szerkesztői és kiadóhivatali üzenetek.

Az **Ahitat Percei** c. bibliaolvasó kalauz jelen számunkból kimaradt.

Folyó évi március hó 15-ig a következő előfizetési díjak folytak be
Kiadóhivatalunkhoz: Nagy Elemér, Kolozsvár 830; Gulya Géza, Nagyvárad
100; Koncsól János, Felsőlánc 356; Ref. lelkeszi hivatal, Medgyes 200; Papp
József, Nagyszeben 100; Tárcy Géza, Csomaköz 200; Kállay Dezső, Brassó
250; Lőrinc Samu, Steierfalu 200; Magyarpéterlaki ref. egyházközség 200;
Biró Sándor, Székelyudvarhelyt 250; Oláh Sándor, Szamoskrassó 350; Kiss
Mihály, Maroscsapó 250; Gyenge Áron, Pitest 200; Halmágyi János, Maros-
vásárhely 250; Kovácsy Albert, Bonyha 125; Szász Márton, Régen 250; Nagy
Lajos, Székelykeresztúr 250; Jancsó Lázár, Páké 200; Ref. lelkeszi hivatal,
Szászváros 250; Tökés Gyula, Felsőtők 225; Kiss Géza, Nagyszalonta 200;
Szendrei Dénes, Szatmár 250; Farkas Albert, Dés 150; Papp József, Gencs
250; Balogh Gyula, Szemlak 25; Kassay Béla, Tenke 250; Kiss Ferenc, Deb-
recen 250; Szász János, Marosujvárt 100; Csernák Béla, Nagyvárad 250;
Ref. lelkeszi hivatal, Havadtő 200 Leu.

Előfizetőinkhez. „Az Út” előfizetői közül nagyon sokan vannak hát-
rálékban még az 1926 évi előfizetési díjjal is. Szükségtelennek tartjuk e helyütt
hosszasabban magyaráznunk, hogy lapunk előállításí árának rohamos emel-
kedése, mily súlyos anyagi helyzet elé állított minket s ennek dacára lapunk
előfizetési díjait csak nagyon lényegtelen kis összeggel emeltük fel a folyó
évre, vagyis belföldön 250, míg külföldön 300 Leuban állapítottuk meg, s ezt
csak úgy tudjuk továbbra is fenntartani, ha előfizetőink előfizetési díjjaikat
előlegesen és nem utólagosan, minden sürgetés bevárása nélkül, beküldik.

Ezért a legnagyobb bizalommal kérjük előfizetőink táborát, hogy úgy
az elmúlt 1926 mint a folyó 1927 évre az előfizetési díjjaikat beküldeni szives-
kedjenek, hogy lapunk szétküldésében fennekadás ne állhasson be.

Kiadóhivatal.

Az **Én Kicsinyeim** gyermeklapunk harmadik számát azzal a kéréssel
csatoljuk lapunkhoz, hogy e lappal Az Út előf. ára 20 leivel növekszik. Aki
előfizetőink közül ez egy számot nem tudná elhelyezni, vagy nem óhajtaná
megtartani, sziveskedjék ezt kiadóhivatalunkkal közölni, hogy a gyermeklap
küldését neki beszüntessük.

Lapunk mostani számában olyanok részére, akiknek nálam nyilván-
tartott Vas. Iskolája van, de jelentőívét nem küldte be, még egy jelentőívét
mellékelünk, melynek kitöltését és beküldését sürgősen kérem a szerkesz-
tőség címére.

Felkérjük olvasóinkat, hogy amennyiben az el nem adott „Erdélyi
Magyar Református Naptárak” visszaküldésére kitűzött határidő már régen
letelt, sziveskedjenek a Naptárak árát sürgősen beküldeni, hogy ezáltal mi is
eleget tehesünk fizetési kötelezettségeinknek.

Kiadóhivatal.

Tisztelettel értesítjük olvasóinkat, hogy az „Én kicsinyeim” c. gyermek-
lap első és második száma teljesen elfogyott és hogy az újabban belépő elő-
fizetőinknek csak a 3-ik számtól tudjuk küldeni lapunkat.

Kiadóhivatal.